P. R. THAKUR GOVT. COLLEGE

B.A. HONOURS PART-III

PAPER - VII

CBSE SEMESTER – V

CC-12 (SANACOR12T)

TARAK MAJUMDER

करण-कारकम्

साधकतमं करणम् 1.4.42

- क्रियासिद्धौ प्रकृष्टोपकारकं कारकं करणसंज्ञा स्यात्।
- तमव्ग्रहणं किम् गंगायां घोषः।

बालकः

लेखनी

बालकः लेखन्या लिखति

बालकः हस्तेन खादति
माता दीपेन पूजयति ।
वृद्धा दण्डेन कुक्कुरं ताडयति ।
बालकः चमसेन खादति ।
व्याधः वाणेन मृगं हन्ति ।
आरक्षकः दण्डेन चौरं ताडयति ।
भक्तः हस्ताभ्यां देवं प्रणमति ।
गणेशः मूषकेण गच्छति ।

महिला **मालया** अलंकरोति ।
स **छुरिकया** शाकं कर्तयति ।
अहं **कुञ्चिकया** तालम् उद्घाटयामि ।
बालकः **द्विचक्रिकया** गच्छति ।
आपणिकः **तुलया** तोलयति ।
अध्यापिका **लेखन्या** लिखति ।
सौचिकः **सूच्या** वस्त्रं सीव्यति ।
महिला **द्रोण्या** जलम् आनयति ।

प्रथमायाः एकवचनम्	तृतीयायाः एकवचनम्	तृतीयायाः द्विवचनम्	तृतीयायाः बहुवचनम्
घटः	घटेन	घटाभ्याम्	घटैः
छात्रः			
वृद्धः			
सर्पः			
मूर्खः			
भृत्यः			
पुत्रः			
जनकः			
शिक्षकः			

प्रथमाया एकवचनम्	तृतीयाया एकवचनम्	तृतीयाया द्विवचनम्	तृतीयाया बहुवचनम्
महिला	महिलया	महिलाभ्याम्	महिलाभिः
बालिका			
अध्यापिका			
मापिका			
माला			
नदी	नद्या	नदीभ्याम्	नदीभिः
लेखनी			
भगिनी			
मार्जनी			

प्रथमाया एकवचनम्	तृतीयाया एकवचनम्	तृतीयाया द्विवचनम्	तृतीयाया बहुवचनम्
पुस्तकम्			
पुष्पम्			
पर्णम्			
वस्त्रम्			
आम्रम्			
उपनेत्रम्			
व्यजनम्			
चित्रम्			
फलम्			

कर्तृकरणयोस्तृतीया 2.3.18

- अनभिहिते कर्तरि करणे च तृतीया स्यात्।
- रामेन वाणेन हतो बाली।

- दिवः कर्म च 1.4.43
  - दिवः साधकतमं कारकं कर्मसंज्ञं स्यात्। च्यात् करणसंज्ञं। अक्षैः अक्षान् दीव्यति।

দিব্ ধাতুর করণকারক বিকল্পে কর্মসংজ্ঞা প্রাপ্ত হয়। অতএব কর্মকারকে দ্বিতীয়া বিভক্তি হয়।

अपवर्गे तृतीया 2.3.6

- अपवर्गः फलप्राप्तिः। तस्यां द्योत्यायां कालाध्वनोरत्यन्तसंयोगे तृतीया स्यात्।
- अह्ना अनुवाकः अधीतः।
- क्रोशेन अनुवाकः आधीतः।
- अपवर्गे किम् मासमधीतो नायातः।

सहयुक्तेऽप्रधाने 2.3.19

- सहार्थेन युक्ते अप्रधाने तृतीया स्यात्। पुत्रेनण सह आगतः पिता।
- एवं सार्धं समं योगेऽपि। विनापि तद्योगं तृतीया – वृद्धोयूना ..... (1.2.65) इत्यादि निर्देशात्।

पुत्रः गच्छति

पिता गच्छति

पित्रा सह पुत्रः गच्छति

अर्जुनः **भगिन्या** सह क्रीडति

राजा **मुनिना** सह वार्तालापं करोति

मात्रा सह कन्या गच्छति

स **अतिथिभिः** सह उपविशति

बालिकाः **शिक्षिकाभिः** सह भ्रमनार्थं गच्छन्ति

राम **कपिभिः** सह लङ्काम् अगच्छत्

येनाङ्गविकारः 2.3.20

येनांगेन विकृतेन अंगिनो विकारो लक्ष्यते ततस्तृतीया स्यात्।
अक्ष्णा काणः। अक्षिसम्वन्धिकाणत्वविशिष्ट इत्यर्थः।
अंगविकारः किम् ? अक्षि काणमस्य।